

SZÖVEG –
MIRTSE ÁRON

SOROZAT –
VADÁLLATOK KÖZELRŐL

SZEBB A PÁVA?

A szebbik nem – szoktuk mondani a nőkre, és férfiszemmel biztos, hogy így is van. Az állatvilágban ez mintha másképp lenne: ott inkább a hímek a díszesek („hímeseek”), és ők kápráztatják el pompás küllemi adottságaikkal a szerényebb megjelenésű nőtényeket. De mennyi szerepe van vajon a szépségnek az állatok párválasztásában?

- ◆ Létezik egyáltalán abszolút szépség? És az állatoknak is van fogalmuk erről? Szebb a páva, mint a pulyka – szoktuk mondani, de azt azért biztosra vehetjük, hogy a pulykatojók nem cserélnének le egy szép, vörös fejű, kopasz, bibircsókos nyakú pulykakakast holmi fényes tollú, tollbóbitás piperkőcre. Vagyis a pulykának a pulyka a szebb.

GÁCSÉROK ÉS GÚNÁROK

Kimondhatjuk, hogy az állatvilágban is van szerepe a küllemnek a párválasztásban? Azoknál az állatoknál, amelyeknél a látás döntő szerepet játszik az érzékelésben, mint amilyenek a madarak is, mindenképpen. Számos madár hímje visel színes nászruhát, amely nemcsak a mi szemünkben látványos, hanem pontosan az a célja, hogy a tojót elkápráztassa, figyelmét magára vonja. A legszebb nászruhákat azok a hímek viselik, amelyek nem kötnek tartós párkapcsolatot választottjukkal, és nemigen vesznek részt az ivadékgondozásban sem: míg a récék gácsérjai vagy a tyúkfélék kakasai sokkal színesebbek a tojónál, addig a ludaknál a gúnárokat, illetve a darvak vagy a gólyák hímjeit szinte meg sem lehet különböztetni a tojótól: egyszer kellett csak meghódítani, onnantól együtt maradnak, jó esetben életük végéig.

NE LEGYEN FELEMÁS

Akkor hát a tartós kapcsolatban élő madaraknál közömbös a külső? Nem, ezt azért nem lehet mondani. Számít például a szimmetria. A füstifecskek párválasztási szokásait tanulmányozva a kutatók azt tapasztalták, hogy minél hosszabbak a hím farkának két oldalán a villát alkotó tollak, annál kapósabb lesz a fecskemenyecskéknél. Ámde az is kiderült, hogy ez csak addig igaz, amíg a két oldal hosszúsága egyezik. Ha viszont az egyik oldalon rövidebbre vágják a tollat, hosszabbíthatják bármeddig a másikon, a hím népszerűsége csökkenni fog. A szimmetria az egészség fokmérője a szarvasoknál is, és erről a bika évről évre számot ad: tél végén-kora tavasszal elhullatott agancsa helyett minden nyáron újat növeszt, nemcsak azért, hogy párbajozzon vele, hanem azért is, hogy a tehének az agancs szimmetriája alapján ítélhessék meg örökítőképességét, egészségi állapotát.

VAN, AKI AZ ORRÁVAL LÁT

A szépség persze nem minden: vannak olyan állatok, amelyek jobban hisznek a fülüknek vagy az orruknak, mint a szemüknek. Az énekesmadarak hímjei dalukkal próbálják belopni magukat választottjuk szívébe, amellett, hogy az ének területjelzőként is szolgál a többi hím irányába. Az emlősök pedig általában sokkal inkább a szaglásuk alapján döntenek: ha a kiszemelt partner illata elég vonzó, akkor az sem baj, ha a külleme nem olyan megnyerő. A híres főemlőskutató, Jane Goodall Afrikában, a csimpánzok terepi tanulmányozása közben figyelt fel arra, hogy az általa követett csimpánzcsapat egyik idős, viharvert, emberi szemmel szépre nem semmiképp nem mondható nősténye milyen ellenállhatatlan vonzerővel bír a hímekre nézve, ami utódainak nagy számában is egyértelműen megnyilvánult.

ÉS AZ EMBER?

Az állatvilágban általánosan elmondható, hogy ha valamelyik nem szebb, díszesebb, az szinte mindig a hím. Miért vagyunk mi, emberek, kivételek? Bármilyen meghökkentően hangzik is, a válasz az, hogy nem vagyunk azok. A szépség, amint láthattunk, viszonylagos, az viszont tény, hogy azok a küllemi sajátosságok, amelyek a hím állatokat feltűnőbbé teszik, mindig az ivarérettséggel állnak összefüggésben: megkülönböztetik a felnőtt hímeket a nőstényektől és a hozzájuk nagyjából hasonló, mindkét nembeli növendékektől. Hogy a páva faroklegyezőjét emberi szemmel szebbnek látjuk, mint a pulyka bibircsókos nyakát, az ebből a szempontból mindegy: a célja mindkettőnek ugyanaz, és ugyanaz az oroszlán sörényének vagy a hím gorilla ezüstös hátának is: megkülönböztetni a felnőtt hímeket a csapat többi tagjától.

A GVÍKOK ÉLETÉBEN IS FONTOS SZEREP JUT A DÍSZES KÜLSŐNEK: A LEGTÖBB GVÍKFAJ HÍMJE ÉLÉNKEBB SZÍNŰ, MINT A NŐSTÉNY, ÉS EGYES CSALÁDOKNÁL JELLEMZŐEK A KÜLÖNFÉLE BŐRFÜGGELÉKEK: TARAJOK, LEBERNYEGEK IS.

AZ AUSZTRÁLIÁBAN ÉLŐ LUGASÉPÍTŐ MADÁR TOLLAZATA CSILLOGÓ KÉK. A HÍM ÁLTAL ÉPÍTETT LUGAS KIZÁRÓLAG AZ UDVARLÁS HELYSZÍNÉUL SZOLGÁL. A HÍM ÖSSZEHORD BELE MINDENFÉLE KÉK SZÍNŰ TÁRGYAT, SŐT, KÉK BOGVÓK LEVÉVEL MÉG KI IS FESTHETI.

AZ A SZABÁLY, AMELY SZERINT A TARTÓS KAPCSOLATBAN ÉLŐ PÁROK TAGJAI KÜLLEMRE NEM TÉRNEK EL JELENTŐSEN EGYMÁSTÓL, A PATÁSOKNÁL IS ÉRVÉNYESNEK LÁTSZIK: A SZARVASOK, ANTILOPOK SZARVAT, AGANCSOT VISELŐ HÍMJEI A PÁRZÁSI IDŐSZAKBAN VIASKODNAK A NŐSTÉNYEKÉRT, MÍG A LOVAKNÁL ÉS ZEBRÁKNÁL A CSŐDÖR TARTÓSAN EGYÜTT ÉL A KANCÁKKAL - ÉS NEM VISEL MEGKÜLÖNBÖZTETŐ „JELVÉNYT”.

MÉG EGY BOGÁR PÁRVÁLASZTÁSÁT IS BEFOLYÁSOLHATJA A PARTNER KÜLSEJE. EGYES BOGARAK HÍMJE LÁTVÁNYOS FEJDÍSZÉVEL KÁPRÁZTATJA EL A NŐSTÉNYT.

A SZEBBIK NEM

Ha elfogulatlan, természettudományos megközelítésből nézzük a dolgot, az ember sem kivétel. A férfiaknak felnőttkorukra az arcuk, sőt, olykor a testük is szőrös lesz, a fejük viszont gyakran lekopaszodik. Ezek a tulajdonságok – a szakáll, a bajusz vagy akár a kopasz fej – pontosan ugyanazt a célt szolgálják, mint az állatvilágban ismert férfiúi díszek: felismerhetővé teszik a kifejlett hímet. Ezeket az ivarérettséggel járó megkülönböztető jegeket az embernél is a hím viseli – csak hogy a szépség fogalmát, ideálja a kultúra évezredei során elsősorban férfiak határozták meg, akiknek viszont jobban tetszenek a hölgyek finomabb arcvonásai, sima bőre, arról nem beszélve, hogy a hajukból micsoda költeményeket tudnak varázsolni... ♦